

УДК 811.111: 003

Зайцева Н.В., ст. викл.

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

СТРАТЕГІЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ НЕЛІНГВІСТИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО ОПРАЦЮВАННЯ РОЗДІЛУ «ЧИТАННЯ» У ЄВІ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Анотація. Стаття присвячена аналізу завдань розділу єдиного вступного іспиту з англійської мови до магістратури (частина «Читання»), які викликають найбільше питань у учасників іспиту і вимагають виділення більшої частини часу на виконання. Студенти нелінгвістичних спеціальностей мають найбільші труднощі при опрацюванні саме таких великих за обсягом текстів і об'ємних завдань до них. У статті пропонуються методичні рекомендації щодо навчання потенційних вступників до магістратури оптимальних стратегій ефективного опрацювання 21 завдання зошитів ЄВІ з англійської мови.

Ключові слова. Єдиний вступний іспит, пошукове читання, ознайомче читання, вивчаюче читання, встановлення відповідності.

Постановка проблеми. Підготовка студентів немовних спеціальностей до єдиного вступного іспиту до магістратури є визначним викликом як для самих здобувачів освіти, так і для викладачів іноземних мов, адже умови ЄВІ розраховані на вступника, досвідченого у виконанні вправ формату міжнародних іспитів. Окрім цього, під час іспиту учасники стикаються з невідповідністю рівня складності завдань програмі (тексти рівня B2 замість рівня B1) і дефіцитом часу (на такий самий обсяг ідентичних за форматом завдань школярі, які пишуть розширений варіант іспиту, мають для виконання та оформлення роботи на 30 хвилин більше, ніж випускники бакалаврату). Виходячи з вищевикладеного, для максимальної продуктивності за відведені 60 хвилин потенційний магістрант повинен не лише підтвердити достатній словниковий запас, а й впевнено володіти стратегіями опрацювання контрольних завдань з читання текстів різного типу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням навчання стратегій читання у викладанні англійської мови, а також ефективного складання контролю якості знань здобувачами вищої освіти за допомогою читання присвячені праці таких дослідників, як F. Dubin, W. Grabe, T. Hutchinson, Л. Зільберман, О. Ільїн, О. Комарова, О. Поточняк, М. Плаксина, І. Полюк, N. Razanawati, В. Храброва. Проблеми подолання складнощів при опануванні читання також були проаналізовані у наукових роботах J. M. O'Malley, I. Семенишина, S. Danielle, О. Ножовнік. Аналіз перелічених теоретико-практичних досліджень і студій з проблем навчання читання в вищій профе-

сійній школі, виявив, що вони переважно торкаються психологічних і психолінгвістичних закономірностей читання. Також вартими уваги є методичні рекомендації українських методистів, присвячені підготовці до підготовки до Державної підсумкової атестації у 9 класі та Зовнішнього незалежного оцінювання з англійської мови (А.В. Ярова, А.П. Мартинюк та ін.). Але на сьогоднішній день здобувач вищої освіти нелінгвістичної спеціальності потребує покрокових інструкцій та багаторазових тренінгів з підготовки саме до ЄВІ, який укладено у форматі міжнародних іспитів з англійської мови, але включає перевірку лише навичок читання та володіння лексикою та грамати-кою.

Формулювання цілей статті. Метою статті є представлення стратегій опрацювання здобувачами вищої освіти завдань ЄВІ з англійської мови (частина 'Reading' / «Читання»), виходячи з виду читання, покладеного в основу завдання, а також аналіз типових завдань, які контролюють навички пошукового, ознайомчого та вивчаючого читання у зошитах ЄВІ з англійської мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі навчання іноземної мови дисциплін «Іноземна мова (англійська)» та «Іноземна мова за професійним/фаховим спрямування (англійська)» здобувачі вищої освіти нелінгвістичних спеціальностей опрацьовують тексти різного об'єму, стилів та рівнів складності. Для ефективного та швидкого опрацювання тексту слід визначити, які саме навички перевіряються, як правильно їх використовувати, тобто який вид читання покладено в основу завдання [1]:

1) оглядове – вибіркоче читання, метою якого є отримання загального уявлення про зміст та тему. Іноді достатньо прочитати заголовки, вибрати певні абзаци чи речення.

2) пошукове (reading for specific information або scanning) – метою цього виду читання є пошук конкретної інформації, даних, визначення.

3) ознайомче (reading for gist, skim reading, skimming) – швидке читання з установкою на встановлення структури тексту і розуміння найважливішого у тексті – фактів, структури, основних положень тексту.

4) реферативне – присвячене вилученню основної інформації з наступним її відтворенням у скороченому вигляді.

5) вивчаюче (reading for detailed comprehension або reading for detail) – детальне читання з установкою на повне розуміння тексту і запам'ятовування інформації.

Відповідно до наведеної типології перевіряються такі навички читання і засвоєння англійської мовної інформації [2, с. 6; 3, с. 7]:

- розуміння основного змісту автентичного / адаптованого тексту;
- визначення спеціальної або необхідної інформації в автентичних текстах різнопланового характеру та з різних джерел (друковані джерела, Інтернет публікації різного ступеня актуальності);
- повне розуміння змісту автентичного тексту.

- розуміння структури тексту, розпізнавання зв'язків між його частинами;
- встановлення значення багатозначних лексичних одиниць або фраз на основі контексту;
- вилучення додаткової інформації на основі використаних граматичних форм, частин мови і відповідність обраної конструкції змістовому навантаженню тексту.

Для перевірки навичок читання у завданнях ЄВІ з англійської мови для вступу до магістратури (як і на міжнародних екзаменах на визначення рівня володіння англійською мовою) перевіряються не всі з вищеназваних, а лише наступні види читання:

1. *Skimming* – під час оглядового читання завдання читача полягає в тому, щоб швидко отримати загальне уявлення про зміст тексту. Не потрібно читати ретельно перекладаючи для себе окремі слова – текст побіжно аналізується цілими шматками. Для цього виду читання досить розуміння 70% тексту; головне – це вміння виділити і зрозуміти ключові слова. При тренуванні цього виду читання необхідно навчитися обходити незнайомі слова і не переривати читання, якщо вони зустрічаються. Потрібно також використовувати мовний здогад, тобто умовивід щодо значення ключових слів з контексту. Необхідно також пам'ятати, що у цьому виді читання не потрібно фокусувати увагу на граматичних структурах тексту та аналізувати їх. Головне – це вміння узагальнити зміст тексту, тобто синтезувати основну комунікативну задачу тексту – яку інформацію він дає, і який посил автора або укладача тексту є найбільш важливими.

Існують наступні прийоми переглядового читання:

- 1) швидкий перегляд тексту без зупинки на невідомих або незрозумілих словах;
- 2) перегляд тільки першого та останнього абзаців тексту;
- 3) уважне прочитання тільки перших речень кожного уривку / параграфа, так званих *topic sentences*, в яких як правило і полягає головна ідея параграфів.

2. *Scanning* – мета вибіркового або переглядового читання полягає в тому, щоб швидко «просканувати» текст очима в пошуку конкретної інформації.

При пошуковому читанні текст прочитується з метою знаходження відносно невеликої кількості інформації для подальшого її використання в певних цілях [4, с. 73]. Це може бути дата, імена і назви, або більш розгорнута інформація у вигляді опису, аргументації, правил. При переглядовому читанні читач збирає інформацію про корисність тексту, про те, чи знадобиться йому ця інформація для використання надалі, наприклад, який музей буде найцікавіше відвідати. Для цього досить ознайомитися зі структурою тексту, прочитати заголовки та підзаголовки, окремі абзаци.

Цей вид читання потребує пошуку конкретних ключових слів і знаходження за цими словами тієї частини тексту, де міститься необхідна інфор-

мація. Читання ж всього тексту – витрати дорогоцінного часу. Тому при навчанні цього виду читання присутнє обмеження часу для виконання завдання.

Вибіркове читання складається з 3-х етапів:

1) ознайомлення з питаннями до тексту, пошук ключових слів і ідей в тексті, пов'язаних з питанням;

2) швидкий перегляд тексту в різних напрямках, а не тільки зверху вниз і зліва направо;

3) концентрація на пошуку та ідентифікації в тексті ключових слів, цифр, імен та інших деталей, а не на читанні і розумінні тексту.

3. Reading for detail – під час детального читання завдання здобувача вищої освіти полягає в тому, щоб ретельно і детально прочитати ту частину тексту, яка вже до цього була ідентифікована ним під час Scanning як важлива, і знайти правильну відповідь на запитання до тексту.

На цьому етапі необхідно звертати увагу на кожне слово і намагатися зрозуміти сенс кожного речення. Цей вид читання передбачає повне і точне розуміння всіх основних і другорядних фактів, їх осмислення і запам'ятовування. Читач повинен вміти оцінити, прокоментувати, пояснити інформацію, зробити з прочитаного висновок. Передбачається, що для оволодіння цим видом читання здобувач вищої освіти повинен вміти здогадуватися про значення слів з контексту (рівень розуміння тексту має сягати 80%), розуміти логічні зв'язки в реченні і між частинами тексту.

Формування навичок читання різних типів тексту є складним багатокомпонентним процесом [5], який вимагає значних витрат часу, ґрунтовної підготовки і відбору тренувального і контрольного матеріалу з боку викладача і високого рівня мотивації з боку здобувача вищої освіти. Для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» нелінгвістичних спеціальностей Таврійського університету (економічні, інженерні, природничі) обрано підручники, які пропонують інтегровані розділи з формування навичок читання вже з першого семестру навчання. Втім, визначити тип тексту та вибрати відповідну тактику читання недостатньо для швидкого та ефективного виконання найбільш об'ємної частини ЄВІ: учасник іспиту має також швидко оцінити та опрацювати саме завдання (його формулювання, його текстовий формат, рівень складності) і відмірити час, який потрібен на те, щоб прочитати сформульовані питання завдань, які іноді перевищують об'єм визначеного тексту і розміщуються на цілу сторінку або навіть півтори).

З метою прищеплення тактики виконання завдань, здобувачам вищої освіти пропонуються численні тренувальні тести з англійської мови і у паперовому варіанті, і он-лайн, завдяки чому за відведені 60 хвилин студент може дослідним шляхом переконатися у правильності стратегій, запропонованих викладачем.

У ЄВІ попередніх років з англійської мови використовувалися наступні 4 типи завдань на перевірку сформованості навичок читання.

1. Завдання на встановлення відповідності на основі загального розуміння прочитаного (Matching).

Це завдання містить декілька (як правило, п'ять) коротких текстів або абзаців одного тексту об'єднаних спільною темою. Обсяг уривків складає приблизно 200-250 друкованих знаків. Текст супроводжується заголовками або запитаннями до них, кількість яких перевищує кількість уривків. Як правило, три (рідше два) заголовки є зайвими і висловлюють ідею, не представлену в уривку взагалі, або лише згадану у ньому. Оскільки кожен короткий текст репрезентує окрему ідею, правильне виконання завдання (добір заголовку або співвіднесення запитання з текстом, у якому міститься відповідь на нього) передбачає визначення основної ідеї уривку і добір відповіді, яка концентрує увагу читача на тій самій ідеї.

Для максимально правильного та швидкого виконання завдання доцільно використати наступну стратегію:

1) ознайомитись із загальним заголовком, адже він репрезентує загальну ідею тексту;

2) ознайомитись із запропонованими заголовками (запитаннями), зробити помітки ключових слів, підкреслити основну ідею;

3) прочитати кожен текст окремо, знайти ключовий мовний вираз (слово, групу слів), який розкриває основну ідею уривку;

4) дібрати заголовок або питання, у випадку сумнівів пропустити цей уривок;

5) по можливості, співвіднести кожний уривок із заголовком (запитанням) на основі лексики, що є основною в обох випадках;

6) повернутися до уривку / уривків, що були проблемними, і відкинути варіанти відповідей з явними неспівпадіннями.

7) у випадку, якщо два/три останніх варіанти видаються придатними, не залишати уривок без відповідності, а визначити відповідь наосліп.

2. Завдання на повне розуміння прочитаного з вибором однієї правильної відповіді (Multiple choice). Таке завдання містить текст (до 2500 знаків) та декілька запитань, на які необхідно визначити вірну відповідь або тверджень, які необхідно закінчити. До кожного запитання (твердження) пропонуються чотири варіанти відповіді, з яких лише один є правильним.

Завдання перевіряє повне розуміння змісту автентичного тексту із встановленням значення незнайомих слів на основі лінгвістичної та контекстуальної здогадки.

Запитання або твердження до текстового фрагменту спрямовані на:

1) знаходження конкретної / фактичної інформації, викладеної у тексті, і не обов'язково такої, що співвідноситься із загальновідомими фактами, а висловлює точку зору укладача;

2) встановлення відповідності / невідповідності твердження (завдання) інформації, наданій у тексті;

3) формування висновків на основі інформації, представленої у тексті. При цьому не слід орієнтуватися на найбільш очевидний вибір, а використовувати контекстну інформацію усього тексту для підтвердження правильності вибору;

- 4) уточнення значення лексичної одиниці на основі контексту;
- 5) встановлення основної ідеї тексту.

Для максимально правильного та швидкого виконання завдання доцільно використати наступну стратегію:

- 1) прочитати запитання або твердження й варіанти відповідей до них;
- 2) проглянути текст, оскільки питання або твердження до тексту в завданнях з вибором однієї правильної відповіді розміщені в тому ж порядку, що й інформація в тексті, спочатку необхідно визначити, якої частини тексту стосується кожне запитання або твердження;

- 3) уважно перечитати твердження і уривок тексту, який ви визначили як відповідний за змістом, підкреслити фрази, вирази, що дають відповідь на питання, підтверджують зміст твердження із завдання; слід звернути увагу на те, що формулювання з тексту будуть не однаковими – відповідно, слід шукати синоніми, синонімічні та схожі фрази або перефразовану думку з твердження.

- 4) позначити серед запропонованих варіантів правильну відповідь, ще раз проглянути уривки тексту, щоб виключити неправильні варіанти.

3. Завдання на встановлення відповідності на основі вибіркового розуміння прочитаного. Воно містить шість коротких текстів (300-350 знаків) й одного твердження або запитання, яке формується із загального початку (наприклад, *Which place of interest ...? / In this country, people / In this place ... / This part of the text you should read if you are interested in / This paragraph explains*) та восьми продовжень, які передбачають знаходження у текстах конкретної інформації – пам'ятки, туристичної місцини, країни або місцевих звичаїв. Два запитання є зайвими.

Для успішного та швидкого виконання завдання доцільно використовувати таку стратегію:

- 1) прочитати початок твердження, наведений після тексту, щоб зрозуміти, чи мова піде, наприклад, про місце, місто, чи про звички людей, що там мешкають;

- 2) ознайомитись із заголовками шести уривків, адже вони репрезентують загальну ідею тексту;

- 3) ознайомитись із запропонованими вісьмома продовженнями твердження або запитання, зробити помітки ключових слів, підкреслити основну ідею;

- 4) прочитати кожен текст окремо, знайти мовні вирази (слово, групу слів), які нагадують основну ідею із закінчень із завдання;

- 5) дібрати до тексту закінчення твердження або питання, у випадку сумнівів пропустити його;

- 6) по можливості, співвіднести кожний уривок із заголовком (запитанням) на основі лексики, що є основною в обох випадках; якщо фактичної інформації або лексичної підтримки недостатньо, слід зробити логічний умовивід (наприклад, якщо у тексті є слово 'safe', воно може бути співвіднесене

з твердженням ‘lunch opportunity’, втім, деякі твердження припускають подвійні умовиводи, тому краще спиратися на лексику та мовний здогад);

б) повернутися до закінчення / закінчень твердження або питання, що були проблемними, і відкинути варіанти відповідей з явними неспівпадіннями.

7) у випадку, якщо два/три останніх варіанти видаються придатними, не залишати уривок без відповідності, а визначити відповідь наосліп.

4. Завдання на розуміння структури тексту, розпізнавання зв'язків між частинами тексту на основі детального розуміння прочитаного. Представлений тип містить один великий текст (приблизно 2000 знаків, більш ніж пів сторінки формату А4), у якому пропущені 6 фрагментів речень. До тексту надаються та вісім варіантів відповідей – продовжень речень. Два варіанти відповідей є зайвими. Представлене завдання перевіряє знання загальноживаної лексики, володіння синонімічними рядами і вміння обрати синонім на основі контексту, знання сталих виразів, а також вміння визначити структуру тексту та вміння встановити зв'язки між частинами тексту.

Для швидкого та максимально успішного виконання завдання доцільно використовувати наступну стратегію:

1) ознайомитись із загальним заголовком, адже він репрезентує загальну ідею тексту;

2) проглянути весь текст, намагаючись охопити його зміст без пропусків; підкреслити ввідне слово або конструкцію, за якою слідує пропуск;

3) уважно проглянути всі варіанти відповідей; підкреслити та написати номери пропусків поряд з тими відповідями, які змістовно можуть пасувати до цих пропусків;

4) починаючи з першого пропуску, уважно співставляти найвірогідніші відповіді, підтверджуючи свій здогад співпадінням підкреслених ввідних слів або конструкцій з тексту (найчастіше це будуть частини складнопідрядного сполучникового речення, тож слід уважно аналізувати сполучники, щоб співставити головну і підрядну частини), пунктуаційними знаками (на відміну від української та російської мов, не всі підрядні речення в англійській мові виділяються комами).

5) повернутися до початку тексту і уважно прочитати його разом з наданими частинами: варіанти відповіді мають пасувати не лише до конкретного речення, а й до змісту всього абзацу і тексту.

Висновки. Підготовка здобувачів вищої освіти до єдиного вступного іспиту з англійської мови є багатокомпонентним завданням: навчання має зосередитися на таких аспектах як вокабуляр, граматики (тобто, використання мови) та читання. Задля ефективного опрацювання 21 об'ємного завдання учасник іспиту повинен навчитися: швидко і безпомилково визначати тип тексту і добирати вид читання, який запланований укладачем завдання, продуктивно застосувати обраний метод у сполученні з адекватною стратегією опрацювання самого об'ємного за формулюванням завдання до тексту, а також продемонструвати навички аналізу змісту, визначення зв'язків і релеван-

тності частин тексту, співставлення інформації з тексту та з запропонованого питання та логічного умовиводу на основі прочитаного.

Актуальним питанням залишається вивчення проблеми формування стратегій швидкого та високоефективного опрацювання частини ЄВІ «Використання мови».

Список використаних джерел

1. Виды чтения. Language link : сайт. URL: http://english.language.ru/ege/reading_recommendations.html (дата звернення: 11.04.2020).

2. Індивідуальний комплект для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання 2012: методичний посібник. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2011. 128 с.

3. Зовнішнє незалежне оцінювання. Англійська мова / за ред. А.П. Мартинюк. Київ : «Ліга-прес», 2014. 95с.

4. Razanawati N. Text-selection for teaching reading to ESL tertiary students: a study on genre and content preferences. *International Journal of Instruction*. 2017. Vol.10. No.1. p.71-84 URL: https://www.researchgate.net/publication/313407495_Text-Selection_for_Teaching_Reading_to_ESL_Tertiary_Students_A_Study_on_Genre_and_Content_Preferences (дата звернення: 21.04.2020).

5. Ножовнік О. М. Системи вправ для формування стратегій інформативного читання фахової літератури у процесі викладання англійської мови для спеціального вжитку студентам вищої професійної школи: теоретичний огляд та досвід. Бібліотека Університету «Крок» : сайт. URL: <https://library.krok.edu.ua/ua/kategoriji/statti/6-systemy-vprav-dlia-formuvannia-stratehii-informatyvnoho-chytannia-fakhovoi-literatury-u-protsesi-vykladannia-anhliiskoi-movy-dlia-spetsialnoho-vzhytku-studentam-vyshchoi-profesiinoi-shkoly-teoretychnyi-ohliad-ta-dosvid> (дата звернення: 20.04.2020).

Zaitseva N.V. Strategies for training students of non-linguistic specialties completing the ‘Reading’ section in NEE in English

Summary. The article is devoted to the analysis of the section tasks of the National entrance examination in English for the master course (section ‘Reading’), which is the most challenging for exam participants and takes most of time for their completion. Students of non-linguistic specialties have considerable difficulty in comprehending such large texts and voluminous task descriptions. The article provides methodological recommendations for training potential applicants for the master's course optimal strategies for effective completing 21 tasks of NEE tests in English.

Key words: the National entrance examination, scanning, skimming, reading for detail, matching.